

De gouden beleidsstandaard

Auteur(s):

Peter Kooreman

Hoogleraar Micro-economie aan de Rijksuniversiteit Groningen. p.kooreman@eco.rug.nl**Verschenen in:**

ESB, 89e jaargang, nr. 4444, pagina 481, 15 oktober 2004

Rubriek:

prikkel

Trefwoord(en):

Bijna zeventig jaar geleden verscheen *'The Design of Experiments'* van de Engelse geneticus en statisticus Ronald A. Fisher. Met zijn boek voltooide Fisher de zoektocht naar het antwoord op een vraag die wetenschappers eeuwenlang had beziggehouden: hoe kan in een complexe situatie een oorzakelijk verband worden vastgesteld? De kern van de methode - de *'gouden standaard'* voor het vaststellen van causale verbanden - is een willekeurig gekozen deel van te onderzoeken eenheden aan een interventie bloot te stellen en de overige eenheden als controlegroep te gebruiken. Mede dankzij de bijdragen van Fisher kon worden uitgerekend hoe waarschijnlijk het is dat de waargenomen verschillen tussen de twee groepen louter het gevolg zijn van toeval. Fisher hield zich vooral bezig met landbouwkundige en biologische toepassingen, maar gecontroleerde experimenten worden nu toegepast in tal van wetenschapgebieden. De methode is onbetwist en door zijn eenvoud en transparantie hebben de resultaten - anders dan die van veel modelmatige analyses - een grote overtuigingskracht.

Aan complexe situaties is in onze economie geen gebrek en de wens om te interveniëren is ontembaar. Toch kent Nederland geen traditie om beleid op basis van gecontroleerde experimenten voor te bereiden en te evalueren. Overigens gaat het hierbij om experimenten in de economische werkelijkheid van alledag; niet om die in de kunstmatige omgeving van het laboratorium. Evenmin gaat het om pilots, waarin zorgvuldig opgezette experimenten meestal ontbreken. Misschien was het de grote nadruk op macro-economie in de universitaire curricula en de beleidsdiscussies waardoor generaties Nederlandse economen dachten dat de gouden standaard voor de economische wetenschap een onhaalbaar ideaal is. Bovendien hebben we toch het regressiemodel waarmee op basis van niet-experimentele gegevens causale verbanden kunnen worden vastgesteld? Dat model bewijst zeker goede diensten, maar elke empirisch onderzoeker weet dat het lastig is langs die weg geloofwaardig causaliteit vast te stellen. Aan de strenge veronderstellingen die het regressiemodel daartoe stelt - vooral die van exogeniteit van verklarende variabelen - is zelden voldaan. Instrumentele variabelen brengen het regressiemodel dicht bij de gouden standaard, maar zijn vaak niet beschikbaar.

Gecontroleerde of natuurlijke experimenten kunnen niet alle onderzoeksvragen beantwoorden. Bij de Betuwelijn en de euro-introductie zijn ze moeilijk uitvoerbaar. Maar in veel andere gevallen is de gouden standaard van het gecontroleerde experiment de aangewezen onderzoeksmethode. Denk hierbij aan zaken als het meten van de effecten van financiële prikkels (arbeidsmarkt, sociale zekerheid, zorg, mobiliteit, onderwijs, r&d, milieu), de effecten van klassenverkleining of computers op leerprestaties, of de zin van een nieuw systeem van functiewaardering binnen organisaties.

Langzaam lijkt het belang van experimenten de Nederlandse beleidswereld te doordringen. Gerard van den Berg (2001; 2003) bepleit in ESB al jaren de experimentele onderzoeksmethode binnen het arbeidsmarktbeleid.¹ De internationale visitatiecommissie die vorig jaar het cpb doorlichtte adviseerde *"to make far greater use of social experimentation to pursue evaluation of policies..."*. In recente *esb's* werd verslag gedaan van experimenteel onderzoek dat de gouden standaard dicht nadert (Van der Klaauw et al., 2004; Soetevent, 2004).

Maar enkele pioniers en een advies aan het cpb zijn niet voldoende. Er ligt een belangrijke taak bij de economische faculteiten. Econometrie-vakken richten zich nu vooral op de vraag hoe met gebrekkige data onderzoeksvragen zo goed mogelijk beantwoord kunnen worden. Beter is het primair in te gaan op het verzamelen van goede data. Een dataverzamelingsproject voor een scriptie of proefschrift wordt nogal eens geschuwd omdat het zo arbeidsintensief is. Maar het verdient aanmoediging en hoge waardering, want het wetenschappelijke rendement is meestal hoog. Zo moet ook het aanvragen van geld voor experimentele data in een onderzoeksvorstel worden gezien als een positief kwaliteitssignaal, niet als een complicatie die de kans op honorering verkleint.

De oprichting van een onafhankelijk *'Bureau voor Experimenteel Beleidsonderzoek'* verdient serieuze overweging. Het kan een belangrijke impuls geven aan de kwaliteitsverbetering die bij de Nederlandse beleidsvoorbereiding en -evaluatie hard nodig is. Een dergelijk bureau, dat gedeeltelijk bemensd zal moeten worden met buitenlandse experts, heeft tot taak mogelijkheden voor experimenteel beleidsonderzoek te signaleren, en dat onderzoek te begeleiden of uit te voeren. Op langere termijn is internalisering van de gouden beleidsstandaard in bestaande instituten en departementen beter dan een apart bureau. Maar op dit moment is een inhaalslag nodig. In een kenniseconomie die zich aan de middelmaat wil ontworstelen, moet men bij de beleidsvoorbereiding gaan voor goud.

Literatuur

Berg, G.J. van den (2003) Arbeidsmarktbeleid tussen efficiëntie en effectiviteit. *esb*, 12 juni 2003, blz. D27.

Fisher, R.A. (1935) *The Design of Experiments*. Oliver and Boyd, Edinburgh.

Klaauw, B. van der & G.J. van den Berg (2001) Goed beleid begint met goede toetsing. *esb*, 23 november 2001, blz. 904-905.

Klaauw, B. van der, E. Leuven & H. Oosterbeek (2004) Financiële prikkels voor studenten. *esb*, 2 april 2004, blz. 156-157.

Soetevent, A (2004) Een duit in het mandje - de rol van anonimiteit bij kerkcollectes. *esb*, 11 juni 2004., blz. 275-277.

1 Onlangs werd hij benoemd tot programmaleider Evaluation of Labor Market Programs bij het Duitse onderzoeksinstituut iza.

Copyright © 2004 - 2005 Economisch Statistische Berichten (www.economie.nl)